

TARİHKONULARI

Rüstem Paşa hakkında

OSMANLI devletinde Veziriazamlık hem çok yüksek hem de o nisbette sorumlu bir mevkidi. Bu yeri işgal edenler "Padışah vekili" sayıldıları için, bütün işlerin cereyanından birinci derecede sorumlu addolunurlardı. Onun başlıca vazifesi, mührünü hamil ve mutlak vekâletini haiz bulunduğu Padışah adına onun tebâsi ve memleket hakkında doğrulukla ve gayrette çalışması idi.

Böyle hareket edenler, muhitini ve umumi efkârı iyi niyetle ve başarılı çalışmasına inandıranlar, hayatlarında daima takdir görürler ve ölümlerinden sonra da hayırla yâdedilirlerdi. Bunun aksi vukubulduğu takdirde ise, herkesin tenkidine, şikayetine, aşıktan olmasa bile, lânetine hedef olurları. Haklarında umumi kanaati, fena hareketlerini ve zararlı icraatını imzalı imzasız arzuhalerle P. Jâha da bildirirlerdi.

Rüstem Paşa için de, Kanunu Sultan Süleymana, bir türlü şikayet arızalarının takdim edildiği ve bu suretle onun ikaz oğularak sadrazamının yolsuz işlerine bir nihayet vermesinin istediği görülmektedir. İlk sa-

Dolandırıcılık iddiası

Kazħċeşme Demirħane caddesi 74 sayida dokumsučik yapan Mehmet Taħba, polise başvurarak Halli Baġ tamimde birstin kendi ismini verek, għażiż Mehmet Karalidžan 700 qostrel kumax alidini iddia et-mistir.

Dolandırıcılık, ihbari hakkında sorusturma başlamıştır.

Türk Ekspres Bank

Istanbul Merkezinin mutad "Hafta Sonu Keşidesi" cumartesi günü Noter huzurunda yapılmıştır. Bu keşidenin 5 ALTIN ikramiyesini 5 ALTIN ikramiyesini Fatih, İskender Paşa Aile Sokak No. 10 da, 16187 Hesap No. 1 Süleyman Tekfiz kazanmıştır.

dareti senelerinde Padışaha sunulan böyle bir ibbarnamede, Rüstem Paşa'nın "Veziriazam ola'danberu Sultanımın name serifine lâyik bir fil etmeyup âlemîn halini mükedder..mîṣev ves.. harap" ettiği söylendikten sonra Padışaha sadakat gösterip de kendisine mal ve para vermiyenlere karşı "... bizim

si madeninde bazı yerlerde yüz dirhem gümüşten yarısı altın bazlarında ise yüz dirhem gümüşten oniki dirhem altın hasıl olduğu halde, hazineye bunun dört dirhemini vererek geri kalanını gizlemiş ve böylece devlet hazinesini zarara sokmuştur. Öyle görünlüyor ki, Selânîk kadısı, sakladığı veya suiisti-

Vazan:

M. TAYYİB GÖKBİLGİN

muradımız üzre olup bize amel etmezler, amma görelüm Padışah hazretleri anlara ne fayda eder" diyerek nice "yarar ve müstakim" kimseleri aynak altına alıp türlü belâlara soktuğu bildirilmiştir.

Bu zatin iddiasına, daha doğrusu ibbarına, göre Sadrâzam, kendisine mal ve para verenleri, kendi adamlarını Padışaha kaabiliyetli ve doğru kimseler olarak tanıtmakta, "ileri götürüp âlä mertebelere" geçirmeye idi.

Bunlardan bir misal olarak evvelce Selânîk kadısı bilâhare arap ve acem defterdarı olan Bayram Çelebi zikredilmektedir: Bu zat Selânîk gibi büyük bir merkezde - ki muhbîr, burayı iki kadılık miktarı vilâyet olarak tâvsif etmektedir - hem kadi hem de nazır bulunuyordu. Bilindiği gibi, XVI. asırda, bölge dahilinde madenler ve ya mukataalar geliri gibi hazineye ait varidat kaynakları bulunan yerlerde kadılar aynı zamanda "Maadin Nazırı, Mukataat Nazırı," olabiliyorlardı (1) fakat, Bayram Çelebi, Rüstem Paşa'ya istinatla ve vazifesini de kötüye kullanarak "vîlâyétin altını üstüne getirip yakıp viran" eylemişti. Bu cümleden olmak üzere, bu civardaki madenlerin birçoğunu, idaresizlik veya zulüm yüzünden, işlmez hale getirmiştir. Sidrakap-

mal ettiği paranın mühim bir kısmını Sadrâzama, kethüdalarına göndermiş, onlara yedirmiştir, fakat, bunun karşılığında Padışaha "yarar ve müstakim" olduğu arzedilerek defterdarlığı nail olmuştur.

Divanı hümayun işlerine yâbancı olmadığı ve seferlere de iştirak ettiği anlaşılan muhibbin, Bayram Çelebinin kariyerinde nasıl yükseldiğini teshit ile bu hususta malumat verdiği görülmektedir: Rüstem Paşa, tarihlerimizde "İstabur seferi" denilen 1541 Budin seferine ikinci vezir olarak iştirak etmiş, Sadrâzam Hadim Süleyman Paşa ise, zâhiren devletin şârk hudutlarını İranlılara karşı muhafaza maksâdiyle, hâkîkatî halde, Sehzade Mustafa'nın hareketlerini kontrol etmek üzere Anadoluda kalmıştır. İşte bu sefer esnasında, orduyu hümayun Sofyaya vâsil olduğu zaman, zeki bir adam olduğu anlaşılan, Bayram Çelebi Padışahın damadı Rüstem Paşa'ya hulûl etmenin yolunu bulmuş; ona iki yük nakit akçe getirip verdiği gibi, birçok hediyelerle birlikte, 90 bin akçeye satın aldığı yirmi hanlık bir köyün mülkiyetini de takdim etmiştir. Bundan başka, ona, 9 bin baş koyun, 700 baş kara sığır, 400 baş su sigırını da çobanlarıyla birlikte verdiği haber verilmektedir.

Bu ve buna benzer rüşvetler, iddiaya göre, baş defterdarlığı elde etmek içindi. Fakat, Rüstem Paşa, defaten bunu yapamamış, birinci mehâle olarak, Bayram Çelebiyi arap ve acem defterdarlığına tayin, yanı, Suriye ve Irak bölgelerinin malî işlerini idareye memur etirmiştir. Bu zata o derecede itimat olunmuştu ki, o zamanın kanunlarına ve teamülliğe göre sık sık icap eden teftiş iki seneye geçtiği halde yapılmamış, "muhabesesi görülüp okunmamış" di.

O sıralarda Bosna Beylerbeyliğinde meşhur Ulama Paşa bulunuyordu. Teke aşilerinden iken Şahkulu valkâsında Bayezid II devrinde, İran'a kaçan ve Safevilerin hizmetinde, Azerbaycan valiliğine kadar yükseldikten sonra, 1532 de eski vatanına dönerek Osmanlı hükümetine siğınan bu kudretli ve liyakatlı Türk komandanı, Doğu seferlerinde yararlıklar göstermiş, bir aralık Van Beylerbeyliğine getirilmiş; bilâhare de, Avusturya harpleri bağlayınca, Macaristan serhaddine yakın bir yerde mühim bir eyaletin, Bosnanın idaresi eline verilmiştir. Bu vazifesinde iken, Ulama Paşa Padışaha bir miktar gulâm gönderdiği gibi Rüstem paşa da yirmibeg gulâm takdim etmiştir. Fakat, o, bunları kabul etmemip bedellemini istemiş, iyi kötü her birine ikişer bin akçe kıymet korarak, hepsi için 50 bin akçe talep etmiştir. Hattâ bununla da iktifa etmeyerek kumaş bahası diye 30 bin akçe daha almıştı.

İste bu enteresan misalleri veren, "eğer Veziriazam eyledüğü zulüm ve hayif sorulup yazılmak murat olunsa tâhrire kaabil degildir" diyen şikayet sahibi, Kanunu Sultan Süleyman soruyor: "İmdî bu denlû zulüm Veziriazam olan kimesneye hâşâ ki lâyik ola ne mertebe âdil ve müstakim kimesneyi getürüp itimat edüp Veziriazam eyleyip ahvali âlemi siperiş etmişsin."

Rüstem Paşa, uzun müddet bu nevi ithamlar altında kalmış; fakat zevcesi ile Haseki Sultanın ve onların Padışah nezdindeki nüfuzları sayesinde, mevkîni Şehzade Mustafa'ya kasına kadar muhafaza edebilmisti. Ancak, onun devrinin ve icraatının muhabesesi yapılrken birçok yolsuzluklarının ve o devrin telâkkilerine göre ihdas ettiği bid'atlerin yanında bazı iyi ve devletin menfaatine karar ve hareketleri vardır ki, başka bir yazımızda temas etmek istediğimiz, bu hususları da gözden uzak tutmamak ve buna göre tarafsız olarak hükmü vermek icap eder.

(1) Tafsîlât için bak: Tayyib Gökbilgin XVI. asırda mukataa ve iltizam işlerinde kadılık müessesesinin rolü, IV. Türk Tarih Kongresi zabıtları, Ankara 1952, S. 433-444.

GUY DE MAUPASSANT

Laure Rosemilly ayaga kalkar: "Ben gidip, biraz yorgunum.. Yarım ağızla genç kadını alıkoymağa çalışırlar, fakat razı olmaz; erkeklerden hiçbir de Laure'u kapiya kadar olsun tesvi etmeli akıl etmez; hepsi akıl fikri noterin vereceği haberdi.

(Türkiye'de neşir hakkı yalnız Dünya gazetesine aittir)

Louise Rolandda iltifatın bini bir paraya. "Bir fincan çay içmez misiniz noter bey?" — Tesekkür ederim, ama daha sonra lütfen, şimdilik su içimizi halledelim de... Bu sözleri büyük bir sessizlik takip eder, ancak duvar saatinin yeknasa tık-tak'ı, ve kapıdan dinlemeyi bile akıl edemeyecek kadar budala hizmetçinin bulaşık yıkarken çıkardığı sesi duyulmaktadır.

(Devamı var)

E JEAN

mez, sokak kapısı
terin geldiğini ha-
kapiya koşar: "Hoş
Lecanu, Roland'in
hem de eski bir

nih